

Det svenska
kolonialprojektets komplexa
rum: om slaveriet under
svensk flagg i slutet av
1700-talets karibiska och
atlantiska värld

Holger Weiss

I december 1784 lade fregatten *Sprengtporten* ut från Göteborg med destination Västindien. Ombord fanns den första expeditionen som skulle ta den nyförvävade svenska kolonin Saint Barthélemy i besittning. Den tidigare franska ön hade kommit i svensk ägo efter längre överläggningar i Paris som hade utmynnat i ett traktat som kung Gustav III undertecknade den 1 juli 1784. Överenskommelsen, enligt vilket Frankrike avstod ön till Sverige mot vissa handelsprivilegier i Göteborg, var kulminationen av tidigare decenniernas mer eller mindre fruktlösa försök att realisera de svenska ambitionerna att lyftas upp till skaran av de europeiska kolonialmakterna.

Ett par år senare hade ett nytt samhälle vuxit fram på ön. Inte oväntat var resultatet ett typiskt kolonialt rum som utmärktes för sin komplexitet: på samma plats trängdes fria vita, frigivna slavar, mulatter (eller kulörta som de kallades med samtidens språkbruk) och svarta slavar, män, kvinnor och barn, svenska kungens undersåtar av olika nationalitet och utländska invånare.¹ Även om svenskarna var den sista kolonialmakten som etablerade sig i Karibien avvek man inte från rådande praxis i regionen när det gällde att definiera, reglera och kontrollera förhållandena på de enskilda öarna. Alla karibiska öar utmärktes av en mångbottnad komposition av samtida och överlappande vita, färgade och svarta sfärer med olika grader av synlighet och osynlighet, frihet och ofrihet. I det offentliga politiska och ekonomiska rummet syntes och hördes de vita, oftast enbart männen, i vissa fall även kvinnor, även om de sistnämnda inte hade någon rösträtt i de lokala lagstiftande församlingarna. Men den fria befolkningen bestod även av färgade och frigivna slavar och deras ättlingar, vilka var ekonomiskt synliga dock utan politiska rättigheter under 1700-talet. Den ofria befolkningen, de manliga och kvinnliga slavarna som antingen var kreoler, det vill säga enligt dåtidens språkbruk födda i Västindien, eller afrikanska, det vill säga födda i Afrika, som i mångt och mycket förblev en 'osynlig' massa av plantage- och husslavar, hamnarbetare, lastare, körs-

närer, matroser och hantlangare av olika slag, framträder speciellt vid domstolsförhör som individer med egen röst och vilja och i samband med slavuppror som handlande politiska subjekt vars strävan hotade att rasera det koloniala rummet. Speciellt de holländska, danska och svenska öarna utmärkte sig dessutom för sin heterogena sammansättning av befolkning i och med att merparten av den vita befolkningen var sällan 'etniska' holländare, danskar eller svenskar. I stället utmärkte sig dessa öar – liksom den karibiska övärlden överlag – av en mycket hög grad av intraregional mobilitet: handelsmännen flyttade ofta mellan öarna, enskilda plantageägare kunde äga egendom i olika länders kolonier, slavar såldes, rymde eller flyttade (med sin ägare eller som frigivna) från en ö till en annan.²

Handeln, inte jordbruket, kom dock att utgöra den ekonomiska ryggraden för den absoluta merparten av Saint Barthélemys fria invånare. Detta hade även varit den huvudsakliga avsikten när kungen och rådet överlade om öns framtid som svensk koloni. Den centrala frågan var dock hur och av vem denna koloni skulle byggas upp. Den rådande samhällsordningen i Karibien byggde på slaveriet – skulle även den svenska kolonin bli ett slavsamhälle? Ett svenskt engagemang i den transatlantiska slavhandeln hade tidvis spekulerats om men denna fråga var vid överläggningarna år 1784 inte en avgörande fråga;³ ej heller frågan huruvida slaveriet kunde existera under svensk flagg. Kunde således Kronan och svenska undersåtar äga och utnyttja slavar enligt västindisk sedvänja? Vilken lag skulle tillämpas i kolonin med sin heterogena och mångnationella befolkning bestående av fria vita, fria "kulörta" och svarta slavar – svensk lag, som inte kände till slaveriet, eller västindisk? Kunde en frigiven svart bli en svensk medborgare eller degraderade hudfärgen alltid henne eller honom att vara den "främmande andre"?

Saint Barthélemy under svensk flagg: källor och forskning

Länge brukade historiografiska översikter över den svenska tiden i Karibien konstatera att detta ämne endast sporadiskt blivit föremål för historiska avhandlingar och undersökningar. Den första studien är Erik Olof Emanuel Högströms avhandling *S. Barthélemy under svenskt välde* (1888) vilken fram till 1950-talet utgjorde grunden för alla framställningar om den svenska tiden på ön men kom sedermera att ersättas av Ingegerd Hildebrands undersökning *Den svenska kolonin S:t Barthélemy och Västindiska kompaniet fram till 1796* (1951).⁴ Hildebrands avhandling bygger på det i Sverige befintliga källmaterialet från Saint Barthélemy, såsom guvernementshandlingarna och Västindiska kompaniets arkiv i Riksarkivet. Medan det förra ingår i den så kallade Saint Barthélemy-samlingen (SBS) hittas det senare arkivet i serien Handel och

Sjöfart (HoS). Övrigt i Sverige befintligt källmaterial finns bland annat i Roggebiblioteket i Strängnäs där den första svenska prästen Sven Thunbergs handlingar och kyrkoböcker finns bevarade samt i Linköpings stifts- och universitetsbibliotek där kolonialprästen Johan Erik Forsströms brev finns bevarade.⁵ En viktig källa utgör även den på ön tryckta tidningen *Report of Saint Bartholomew* (RSB) i vilken retroaktivt trycktes en rad guvernörsproklamationer från 1780- och 1790-talet. Därutöver finns det tre reseskildringar som vid sidan av de administrativa handlingarna utnyttjas för skildringen av förhållandena på ön under slutet av 1700-talet, nämligen Sven Dahlmans, Christopher Carlanders och Bengt Anders Euphraséns reseskildringar. Medan Dahlmans och Euphraséns beskrivningar trycktes redan i slutet av 1700-talet kom Carlanders anteckningar att publiceras först år 1979 och utnyttjades inte av Hildebrand.⁶ Detta källmaterial utgör även stommen för Jan Arvid Hellströms avhandling om de kyrkliga förhållanden och den svenska kolonialförvaltningen på ön liksom även för den nu föreliggande studien.⁷

Hildebrands undersökning utgör ofta stommen i nyare framställningar av öns 'svenska' historia under dess begynnelseskede och tio första år.⁸ Detta är i och för sig förstäligt då avhandlingen ter sig vid första granskning som en uttömmande framställning av de politiska, ekonomiska, sociala och kulturella förhållandena på ön. Dock har Hildebrands framställning uppenbara brister som redan Sture M. Waller påpekade.⁹ Inte minst gäller det undersökningens bristande tolkningar av det ekonomisk-historiska källmaterialet och framställningen av såväl den inomkaribiska som internationella politiska och ekonomiska kontexten. Speciellt problematiskt är även att Hildebrands avhandling avslutas abrupt år 1796 – följden blir att den ekonomiska uppsving som inträffade på ön i slutet av 1700- och början av 1800-talet uteblir i hennes framställning. En kort men solid presentation av öns första två decennier framläggs däremot av Sture M. Waller, vilken dock mera sällan hänvisas till.¹⁰

Medan Waller är att föredra för en framställning av de ekonomiska och handelspolitiska förhållandena på ön hittas dock inget om varken slavhandel eller slaveri i hans texter. Vad gäller det politiska och ekonomiska perspektivet på svenska Västindien och den svenska kolonins position och betydelse för Sverige i ett atlantiskt och globalt perspektiv utvecklar Leos Müllers den wallerska läsningen av öns plats och betydelse.¹¹ Hos Müller hittas även en kort diskussion om den svenska slavhandeln och det svenska slaveriet. Dessa teman berörs visserligen både av Hildebrand och Hellström dock utan att problematisera eller kritiskt granska denna fråga. Slaveriets och slavhandelns existens förnekas visserligen inte i olika senare framställningar, såsom i Bengt Sjögrens och Gösta Franzéns böcker – den förre refererar utförligt bland annat Dahlmans beskrivningar, den senare är en

gedigen studie av det svenska namnskicket i form av gatu- och kvartersnamn i Gustavia – men påtalas dock endast i förbifarten.¹² Även i Per Tingbrands omfattande publikation om Saint Barthélemy är det det 'svenska' och det 'vita' rummet som är i fokus: den färgade och den svarta befolkningen tycks visserligen existera och deras antal registreras även av författaren, men de förblir osynliga och nästan alltid anonyma.¹³ Inte minst framgår detta i Tingbrands magnum opus *Who Was Who on St Barthélemy During the Swedish Period* (2001) för vilket ett omfattande källmaterial (huvudsakligen SBS-materialet) konsulterats och där minutiöst de olika vita personerna, deras ättlingar och i vissa fall slavar finns uppräknade. Färgade och svarta individer finns med i den mån de framträder i källmaterialet.¹⁴

Slavfrågans varande eller ickevarande i svenska framställningar får delvis sin förklaring i Ingvar Anderssons översikt av källmaterialet rörande den svenska tiden på ön samt det på 1960-talet återupptäckta 'svenska arkivet' (Fond Suedois som numera finns i Aix-en-Provence).¹⁵ Enligt Andersson saknade slavfrågan inte sin aktualitet under kolonins tidigare historia – enligt honom resulterade 1794 års kaffeförbud till att affärsmännen på ön övergick till att idka slavhandel (något som dock inte kan bekräftas då denna fråga hittills inte undersökts) men att man snabbt avhöll sig från detta engagemang på grund av den negativa officiella hållningen i Sverige.¹⁶

Frågan om slaveriets och slavhandelns historia förblev dock länge en tämligen förbigående fråga vilket huvudsakligen beror på att det i Sverige befintliga källmaterialet inte möjliggör en djupgående undersökning. Således bygger Göran Skyttes kritiska uppgörelse med det 'svenska slaveriet' på samma källor som redan Hildebrand och Hellström använt sig av: i hans framställning lyfts visserligen slaven och slaveriet i rampljuset men Skytte kan sist och slutligen inte ge mycket mer information än den som redan finns mera nedtonad i de andra framställningarna.¹⁷ Endast när det gäller slavarnas emancipation på 1840-talet finns det ett utförligt källmaterial i Sverige vilket utvärderats och analyserats av Hannes Hyrenius.¹⁸

Svaret på slavfrågan på Saint Barthélemy måste inbegripa uttömmande studier av det i Frankrike befintliga källmaterialet. Detta framstår klart efter Yolande Lavoies, Carolyn Ficks och Francine-M. Mayers befolkningshistoriska studie som publicerades år 1995. Utgående från det franska och det svenska källmaterialet har forskargruppen kunnat presentera en första heltäckande bild av de demografiska förhållandena på ön under den franska tiden före 1784, den svenska tiden och tiden efter 1878 då ön återgick i fransk ägo. För den svenska tiden använder de sig huvudsakligen av det redan kända administrativa och kyrkliga källmaterialet men i undersökningen diskuteras även potentialen av det i Aix befintliga demografiska källmaterialet.¹⁹

Forskningen om den svenska tiden på Saint Barthélemy är i dag väletablerad och har generat såväl ett antal akademiska avhandlingar och studier, bland annat om skolväsendet eller frimurarnas verksamhet på ön, vid sidan om ett flertal populärvetenskapliga framställningar.²⁰ Medan ön i Sten Carlssons framställning tilldelades ett knappt stycke, finns det i Elisabeth Manséns exposé om det svenska 1700-talet redan ett underkapitel om den svenska kolonin.²¹ Nya perspektiv, såsom ett atlant- och ett globalhistoriskt perspektiv, har resulterat i att Saint Barthélemy inte enbart framstår som en 'karg kobbe' och en parentes i svensk historieskrivning utan allt mera undersöks som en del av den karibiskt-atlantiska världen under slavhandelseran.²² Ej heller är källorna uttömda – det i Frankrike befinnande arkivmaterialet har länge varit otillgängligt för forskare men även i Sverige finns det ännu dokumentmappar som väntar på att öppnas av historikerna. Fredrik Thomasons pågående undersökning om rättsläget på ön, framför allt med hänsyn till att synliggöra slavarnas vittnesmål, öppnar här ett nytt kapitel,²³ likaså Viktor Wilsons kommande avhandling om den inomkaribiska handeln utgående från en jämförande analys av handeln på Gustavia och Charlotte Amalia på Sankt Thomas. Överhuvudtaget har komparativa analyser varit tunnsådda men är på kommande. Denna artikel följer dessa spår med att anlägga ett jämförande socialhistoriskt perspektiv på mestadels känt redan utnyttjat arkivmaterial, dels mera outnyttjat sådant.

Från karg klippta till frihamn under svensk flagg

Saint Barthélemy var till sin areal något mindre än Gotska Sandön och beboddes av knappt 600 invånare. Två tredjedelar var franska kolonister resten deras slavar,²⁴ ett faktum som man vid förhandlingarna knappast kände till men i princip var medveten om ty Västindien var vid denna tidpunkt en enda produktionsanläggning för odling av socker, kaffe, tobak och bomull. Odlingen försiggick på plantager vars arbetskraft bestod av slavar från Afrika.²⁵ Tidigare svenska kolonialplaner hägrade en eventuell delaktighet som kolonialvaruproducent – de misslyckade ambitionerna att överta Tobago, Puerto Rico eller Barima hade detta som drivkraft.²⁶ Men för den nyvunna svenska ön skulle andra planer realiseras som huvudsakligen eftersträvade att göra ön till en genomfartsled och ett centrallager för svenska, västindiska och nordamerikanska produkter.²⁷

Väl hemkommen började kungen utreda möjligheterna för en framgångsrik svensk närvaro i Västindien. Den 23 augusti 1784 behandlade det kungliga rådet ärendet för första gången. Vid sammankomsten föredrogs en skrivelse av Simon

Bérard. Denne förestod handelshuset Messrs. Bérard, Freres, et Co. i den franska handelsstaden L'Orient och verkade där även som svensk generalkonsul. Handelshuset hade en omfattande verksamhet både i Atlant- och Indienhandeln. Bérard var dessutom en av de ledande förespråkarna för frihandel i Frankrike och hade goda förbindelser till den amerikanske ambassadören Thomas Jefferson; båda sökte efter Parisfreden att bryta den brittiska dominansen inom Atlanthandeln.²⁸

Sveriges roll i denna ekvation var inte ointressant. Sverige hade som första stat erkänt den nya nationen och ingått ett handelsavtal redan år 1783. Sverige hade sedan 1770-talet eftersträvat en mera framstående position inom Atlanthandeln, framför allt skulle man enligt finansminister John Liljencrantz planer bli ledande inom transithandeln mellan Nordamerika och Ryssland. En koloni i Västindien passade väl i detta scenario; de ledande kretsarna i Sverige hoppades att ön både skulle bli inkörsporten för den svenska järnexporten till Nordamerika och att man under beskydd av den svenska neutraliteten skulle kunna dra nytta av de politiska konjunkturerna. Det senare fallet måste ha varit i färskt minne då både Holland och Danmark under det stora kolonialkriget och även under det amerikanska frihetskriget gjorde ansevärd vinster i och med att de krigförande ländernas export till och från Karibien i praktiken sköttes via danska och holländska hamnar. Kruxet i den svenska ekvationen var dock att freden i Paris år 1783 allt annat än främjade de svenska ambitionerna.²⁹

Bérard's rapport måste ha varit något av en besvikelse: ön var karg och någon omedelbar framtid som svenskägd bomullsproducent var föga sannolik. Däremot hade ön ett ypperligt läge och Bérard yrkade på att de svenska ambitionerna skulle inrikta sig på att göra ön till en handelskoloni. Hans proposition utmynnade i tre förslag: att göra ön till en frihamn, att grunda ett särskilt bolag för handeln och att om möjligt engagera sig i slavhandeln. Speciellt för det sistnämnda förslaget ansåg han att det förelåg goda förutsättningar: franska slavhandlare kunde inte tillmötesgå den stora efterfrågan på slavar i franska Västindien varför det fanns goda förutsättningar att ta del av denna lukrativa kommers.³⁰

Trots de något nedslående utsikterna om att realisera drömmen om en svensk plantagekoloni i Västindien beslöt det kungliga rådet den 20 september 1794 att utrusta örlogsfregatten *Sprengtporten*. Två dagar senare beordrades friherre Salomon Mauritz von Rajalin (1757–1825) att vara kommandant och guvernör på Saint Barthélemy.³¹ Till adjutant och biträdande kommandant utsågs fänriken (1785 befördrad till löjtnant) Per Herman Rosén von Rosenstein. Ombord fanns även hjälpprästen Sven Thunborg som blivit utnämnd till kyrkoherde i den blivande svenska församlingen samt underkirurgen vid Serafimerlasarettet Samuel Fahlberg som skulle verka som sekreterare och tillförordnad läkare.³²

Frågan om öns framtida utsikter som handelskoloni diskuterades samtidigt med framträdande handelsmän i Stockholm och vid det kungliga rådets sammanträde den 25 september 1784 kunde kungen presentera resultaten av sina förhandlingar. Ett konsortium hade bildats och skulle utrusta ett fartyg som skulle gå från Göteborg till Saint Barthélemy. Ombord på skeppet *Enigheten* fanns Jakob Röhl och Adolf Fredrik Hansen. Herrarna hade utsetts till konsortiets representanter som skulle medelst kungligt understöd upprätta ett faktori på ön. Båda hade utrikeserfarenheter, Röhl hade varit i Västindien förut och Hansen gjort flera resor i Europa och i Ostindien. *Enigheten* anlände till sin destinationsort redan den 30 januari 1785.³³

När Rajalin anlände till ön i början av mars 1785 framstod det för honom klart att ön måste genomgå en fullständig metamorfos. Vad han fann var en tämligen ofruktbar och av de franska myndigheterna negligerad kobbe. Den med den svenska expeditionen medföljande skeppsprästen Sven Dahlman vittnar i sin reseskildring om öns efterblivenhet och det till synes hopplösa företaget att utveckla ön till ett plantagesamhälle. Visserligen menade han att en idog satsning på bomullsodling och saltutvinning kunde i framtiden ge inkomster, men två av de mest eftertraktade kolonialprodukterna, socker och kaffe, odlades inte och synes ej heller ha någon förutsättning att någonsin bli det. Däremot syntes ön ha en god naturhamn.³⁴ Liknande rapporter om öns tillstånd med förslag om hur förhållandena på ön borde organiseras hade även lämnats in av det danska justitierådet Henrich Wilmans (1784) och Röhl i januari 1786 men dessa publicerades aldrig.³⁵ Den senares memorial har varit relativt okänd och det är sannolikt att han skrev rapporten för sina uppdragsgivare i Stockholm som sedermera kom att använda den i sitt förslag till Kungl. Maj:t angående öns förvaltning och nödvändigheten att grunda ett västindiskt handelskompani.³⁶

Av de tre potentialen som framkom i diskussionerna om öns framtid tycks Rajalin ha endast gått in för att satsa på handeln genom att bygga ut hamnen. I och för sig överensstämde detta med de instruktioner han hade fått i sitt utnämningssbrev den 22 september 1784. Tyngdpunkten på de svenska utvecklingsplanerna för ön kom därför att riktas mot kölhavningsplatsen, Le Carénage. Här skulle den nya svenska staden uppföras. Den 20 mars 1785 sammankallade Rajalin öns fria invånare till ett möte i kyrkan där han framlägger sina planer. Hamnen skulle muddras och en stad skulle anläggas runt den. Arbetet gick raskt och när Dahlman lämnade ön stod redan 20 hus färdiga.

Den svenska staden var från första början projekterad som en mångnationell samlingsort. Redan i april 1785 hade Rajalin utfört en förordning som lovade

fri tillgång till hamnen för alla nationaliteter.³⁷ På denna punkt förverkligades de svenska planerna mycket snabbt: hamnen drog snabbt till sig holländska och engelska köpmän från de närliggande öarna Saint Martin, Saint Christopher och Saint Eustatius och staden kom att bli en av det svenska rikets mest kosmopolitiska platser. Le Carénage framstod snart som en typisk västindisk ort: liksom de andra orterna och samhällen i regionen kom mer eller mindre alla bas- och lyxförnödenheter utifrån.³⁸

För att ytterligare grundmura den gynnsamma utvecklingen utfärdade Kungl. Maj:t en kungörelse den 7 september 1785 som förklarade ön för en fri hamn eller *Porto franco*. Enligt denna lämnades "tilstånd för en hwar, at sig therstädes nedsätta, samt Handel och Siöfart idka, under åtniutande af fri religions öfning, och alla the öfrige fri- och rättigheter, som thenna Ö redan äro bewiljade, eller än vidare kunna tilläggas."³⁹ I sig bekräftade kungörelsens hänvisning till religionsfriheten endast de stipulationer som ingick i överlåtandet av ön: de forna franska katolska undersåtarna skulle få bibehålla sin religion.⁴⁰ Å andra sidan finns i kungörelsens paragraf det eko av upplysningstidens nya idéer som även kom att artikuleras hemma i Sverige och som utmynnade i den partiella religionsfrihet som kom att gälla i vissa av rikets städer. Den bärande principen var dock nyttoaspekten: religionsfriheten skulle dra till sig arbetsamma handelsmän.⁴¹ Ytterligare fanns en klausul i proklamationen som lovade skydd åt skuldsatta personer (se nedan). De tre friheterna – handels- och religionsfriheten samt fristadsklausulen – skulle locka villiga och hågade spekulanter att etablera sig på ön.

Svenska förebilder: de holländska och danska frihamnarna i Västindien

Idén med att proklamera Le Carénage som frihamn låg i tiden. Kolonialsystemet hade tidigare byggt på strikta merkantilistiska principer som stängde kolonialmakternas besittningar för utomstående handelsmän. Varor skulle införas endast på egna kölar, vilket de olika navigations- och produktplakaten stipulerade. Försöket med att strikt reglera handeln kom dock att ifrågasättas både i moderländerna och i kolonierna – i de förra kritiserades handelskompaniernas monopolställning, i de senare önskade de lokala handelsmännen att ta del av det lukrativa handelsutbytet. Under kristider blev det svårt för de olika kolonialmakterna att upprätthålla sin kontroll. De återkommande krigen mellan England och Frankrike stängde sedvanliga handelsförbindelser och utförseln av plantageprodukter blev lidande. De återkommande tropiska orkanerna som svepte över de västindiska öarna förstörde

plantager som till sin återuppbyggnad behövde utomstående förnödenheter och slavarbetskraft. Sist men inte minst kunde inte plantagerna överleva utan en kontinuerlig införsel av baslivsmedel för slavarerna. Fungerade inte varuutbytet stod hela systemet stilla, vilket de engelska, danska, franska och spanska plantageägarna gång på gång fick erfaras.⁴²

Andningshållet i kolonialsystemet utgjordes därför av ett antal frihamnar som kom att etableras i Västindien under 1700-talet. I princip byggde systemet på att vissa hamnar hade proklamerats som fristäder där var och en som önskade fick anlöpa hamnen och handla där. I tullhänseende betraktades hamnen som utrikes ort dit varor fick införas för en mycket reducerad tullsats. Systemet hade initierats på 1500-talet i Medelhavet och kom sedermera att överföras till Västindien där vissa holländska och danska öar, främst Curaçao och Saint Eustatius samt Saint Thomas, kom att utfärdas som frihamnar. De holländska och danska fristäderna kom även att bli förebilder för det svenska frihandelsprojektet. Den gemensamma nämnanen för de holländska och danska frihamnarna var att de var placerade på öar som hade få möjligheter att bli framgångsrika råvaruproducenter. I stället kom de att bli noder i det regionala handelsutbytet: Willemstad på Curaçao i handeln med det spanska Amerika, framför allt Venezuela; Oranjestad (frihamn 1756) på Saint Eustatius eller den "Gyllene Klippan" i transithandeln mellan Nordamerika och de karibiska öarna samt även i handeln med de brittiska och franska Små Antillerna; Charlotta Amalie på Saint Thomas på handeln med framför allt Jamaica, Saint Domingue och Kuba. Alla tre orter kom även att bli viktiga transithamnar för slavhandeln men det var handeln med kontraband som blev den mest centrala verksamheten.⁴³

Holländarna var först ute med frihandelsverksamheten – till engelsmännens och fransmännens stora förtret. Systemet byggde på neutralitet under krigstid, vilket både holländare och danskar lyckades upprätthålla under stora kolonialkriget (1756–1763) och det amerikanska frihetskriget (1776–1783). Holländarna lyckades dock inte övertyga britterna om sin neutralitet under det senare kriget, i främsta hand för att Saint Eustatius försåg upprorsmakarna i Nordamerika med vapen vilket ledde till att britterna förklarade den Nederländska republiken krig år 1780 och ockuperade ön år 1781.⁴⁴ I och med den brittiska ockupationen förlorade Oranjestads sin position som den främsta frihamnen för den nordamerikanska transithandeln, i stället kom Charlotta Amalie att överta denna roll.⁴⁵

Det danska frihamnsprojektet var ett nödtvång. Fram till år 1754 hade Danska Västindien, det vill säga öarna Saint Thomas, Saint Jan och Saint Croix, kontrollerats av det Vestindisk-Guineiske Kompagni som försökte sitt bästa med att upprätthålla sitt monopol på handeln till och från öarna. Kompaniets

resurser räckte dock inte till att tillgodose plantageägarnas behov varför handeln delvis släpptes fri redan år 1707. År 1716 stipulerades ett edikt som proklamerade full frihet att utskeppa och sälja kolonisternas varor till vem som helst i Europa och Amerika med undantag av Danmark-Norge, Hamburg och Bremen vilket resulterade i att de danska öarna kom att bli frihandelsområden där alla nationer hade rätt att handla under åren 1724 till 1745. Kompaniets försök att återta sitt monopol därefter misslyckades och öarna övertogs av den danska kronan. Till en början försökte kronan utfärda ett förbud mot främmande handel på öarna (år 1755); ej heller tilläts inbyggarna på öarna att vara delägare i fartyg som gick över Atlanten. Däremot hade de rätt att sända egna skepp till Västafrika lastade med rom för att inhandla slavar. Redan år 1756 tilläts dock handeln mellan Sydamerika och de danska öarna. Dessutom fick Saint Thomas utökade friheter: hamnen skulle vara öppen för alla nationer, var och en fick föra in amerikanska och utskeppa såväl amerikanska som europeiska varor undantaget dansk-västindiska produkter som var förbehållna danska skepp. Stipulationerna ändrades ytterligare genom kunglig förordning den 9 april 1764. Enligt denna gällde handelsförbud för utländska handelsskepp på Saint Croix (undantaget slavar från Afrika och förnödenheter från Nordamerika) samtidigt som både Saint Thomas och Saint Jan utropades till frihamnar. Den danska frihandelsproklamationen från år 1764 var dock partiell: alla europeiska varor skulle föras in på danska, norska eller slesvigiska kölar men det var tillåtet att införa främmande europeiska varor direkt från främmande hamn. Vid införseln av amerikanska varor ställdes dock inga nationalitetskrav.⁴⁶ För att ytterligare sätta fart på handeln, kanske delvis på grund av de svenska planerna att utlysa Gustavia som en frihamn med mycket låga tullsatser, beslöt de danska myndigheterna att slopa tullavgifterna för transithandeln nästan helt och hållet till endast 1–1,5 procent av de deklarerade varornas värde.⁴⁷

I Sverige kom finansminister Johan Liljencrantz att bli den ledande förespråkaren för olika frihamnsprojekt. Slite på Gotland och Marstrand projekterades, av dessa förverkligades enbart det senare.⁴⁸ Kritiken mot produktplakatet och den svenska merkantilismen hade förts aktiv inom riksdagen från och med 1760-talet och utmynnade sedermera i de gustavianska handelsfrihetsförsöken.⁴⁹ Tanken på att utropa Saint Barthélemy till frihamn var eventuellt även knuten till en förhoppning om att ön skulle kunna ersätta Saint Eustatius och Saint Thomas som den regionala knutpunkten för den nordamerikanska inomkaribiska handeln.⁵⁰ På kort sikt var därför den största utmaningen att locka tillräckligt många spekulanter till den nygrundade frihamnen.

Svenskstaden i Karibien

Vid sidan om alla nationers frihet att handla å Le Carénage erbjöd den kungliga proklamationen från den 7 september 1785 fristad i tio år åt personer som rymt från skulder på andra håll i världen. Ett par år senare, i februari 1787, omnämns staden officiellt som Gustavia; någon högtidlig eller offentlig proklamation om namnbytet gjordes dock aldrig.⁵¹ Frihamn och skatteparadis – siktet var inställt på att snabbt kunna ta upp tävlan om en framskjuten plats i Västindienhandeln. Medan Dahlman registrerade anstormningen av nya invånare under det första året, liknar staden redan en kosmopolitisk smältdegel i Carlanders och Euphraséns beskrivningar av Gustavia och dess invånare – båda bevistade staden våren 1788.⁵² ”Stadens invånare äro Engelsmän, Fransoser och Swenskar för det mest, fastän här finnes folk af alla nationer och tungomål. Holländare, danskar, amerikaner, spanjorer, tyskar etc. Av dessa finns antingen Europaeer eller Creoler, utom af svenskar, som ej ännu hunnit Creoliseras”, meddelar Carlander.⁵³ Samma beskrivning återfinns hos Euphrasén: i staden fanns alla Västindiens folkslag representerade inklusive judar och olika schatteringar av svarta och mörkhyade, på landet däremot övervägde fransmännen och slavbefolkningen.⁵⁴ Intressant nog framhäver Euphrasén skillnaden mellan européer, amerikaner och kreoler bland den vithyade befolkningen: de första de nyss inflyttade, de sista de som fötts i Västindien; den mellersta gruppen är nordamerikanerna.⁵⁵

Den västindiska mångfalden föll dock inte Carlander helt i smaken och framför allt förhöll han sig kritiskt till följderna av den gentila kungliga inbjudan till skuldflyktiga att finna fristad i Gustavia. Men det svenska projektet med en öppen stad hade dock mera för- än nackdelar var även Carlander övertygad om – majoriteten av de ditflyttade handelsmännen berömdes av honom som energiska och framgångsrika:

Westindiska sättet att lefwa, bo och flytta gör att man aldrig kan wara säker på sitt folk – Winningslystnad å ena och begräeri å andra sidan, gör folkstocken äfwen så circulerande som penningstocken. Berthelemy såsom free port har dragit till sig en mycket awanturierer, hwilka, fördjupade i skuld på andra öarna, kommit hit för protection, hwilka nu gåår här och göra små eller inga affaierer, samt hwilka, om lyckan så behagar, äro lika snart färdiga, att quittera denna öen för en annan – En annan bättre sorts folk äro åter de, som jämte sitt etablissement på en eller flera af de andra öarna, äfwen funnit för godt att göra ett nytt på St Barth för att begagna sig af flera hus eller handelsgrenar på en gång. Dessa förtjäna kanske mer beröm för sin industrie, men äro dock ej swänska medborgare mer än till halfs. – Båda delarna hafwa dock mäst bidragit till stadens uppbyggande.⁵⁶

Inom loppet av ett par år hade staden antagit form. De bättre byggnadernas första våning var av sten och inrymde vattencisterner, övre våningen var av trä. Mindre bemedlade folks byggnader var uppförda helt i trä. Träkonstruktionen bestod i bådadera fallen av en ram som i de flesta fallen hade tillhuggits i Nordamerika och uppfördes på ett par dagar på ort och ställe. Bättre hus hade fodrats med spån eller bräder, ”med eller utan kruseduller”, fönstren hade jalousier och mot gaturummet vette öppna överhängande gallerier.⁵⁷ Under Carlanders och Euphrasés tid fanns det redan ett tydligt stadsrum, ”en liten vacker Stad, bestående ungefärligen af 100 snygga och efter Climaten passande Hus, samt innehafver 561 människor”, som Euphrasén skriver.⁵⁸ Carlander utlägger i sin tur:

Med tiden blir denna staden dock rätt wacker och anseelig, om den kan så tilltaga som den börjat nu på 3 år hwilka wärkeligen öfwerstiger allas förmodan. På östra och södra sidan af Carrenagen äro de mesta husen samt äfwen något på den wästra, så att hamnen presenterar en rätt wacker wue från inloppet. – De bästa husen äro Gouvernementet med sina tillhörigheter, Compagniets 5 stycken (utom stora och små magasin), Blyden’s 3 stora, Åhmans, Röhl och Hanssens, Fabri och Sugnin’s, Rydströms, Rich. Basden’s 3: ne, Skimmels, Pisano’s, Le May’s, Giraud’s 2 större o. flera små, Perrot’s, Derickson’s, Hasaum’s, Arthurton’s, Drumgowle’s, Teuchlers, Ynard’s många större och mindre.⁵⁹

För planeringen och reglering av stadsrummet stod Samuel Fahlberg. Denna kom sedermera även att bli öns lantmätare och i denna egenskap ritade han upp detaljerade planer och utkast för stadens grundplan. Staden blev ett svenskt kolonialt projekt – naturen skulle rätas ut och namnges: rutnät och kvarter, svensk namngivning av gator och platser. Stadens expanderade framför allt under 1790-talet. År 1791 fanns det endast 133 hus i staden; år 1800 meddelade Fahlberg att staden bestod av 871 hus uppbyggda på 64 kvarter, se tabell 1.

Tabell 1. Staden Gustavias expansion på 1790-talet

År	Hus	Cisterner	Tomter	Kvarter
1791	133			
1796	300	24	269	64
1799	824	32	269	64
1800	871		293	64

Källa: Uppgifterna för år 1791 och 1796 är tagna ur Samuel Fahlberg, Charta öfver Gustavia på S:t Barthelemi Som det förhölt sig den 30 April 1796, Krigsarkivet, Stockholm; för 1799 och 1801 ur Samuel Fahlberg, Charta öfver Staden Gustavia, daterad Gustavia d. 18. Oct. 1799 med tillägg, daterad Gustavia d. 12. April 1800, Krigsarkivet, Stockholm.

Gösta Franzén, som studerat namngivningen i Gustavia, påpekar att förebilden för namnsystemet i staden var den svenska huvudstaden. Således hittas Drottninggatan, Kungsgatan och Prinsgatan vid sidan om Storgatan, Gröna gatan, Nya gatan, Gamla gatan, Johannesgatan, Fredsgatan, Holländaregatan, Köpmansgatan, Smedsgatan, Timmermansgatan, Åldermansgatan, Artillerigatan, Batterigatan, Soldatgatan, Hamngatan, Kyrkogatan och Varvsgatan. Dessutom fanns där bland annat Bergsgränd, Conveniensgränden, Fiskgränd, Lilla gränden, Nya gränden och Trångsund. Även kvarteren fick svenska namn, antingen utifrån ett topografiskt sammanhang eller efter rojalistiska och patriotiska namn, träd och växter, fåglar, fiskar och andra djur, byggnader och inrättningar eller abstrakter. Enligt Franzén är det dock ovisst huruvida de svenska gatu- och kvartersnamnen kom att användas i annat än officiellt bruk.⁶⁰ Öns tidning, *The Report of Saint Bartholomew*, ger en fingervisning om gatunamnens språk: i en annons utbjöds ett butiksutrymme på East Strand Street, ett annat på Kings Street, medan ett hus kunde hyras på Hwarfs-gatan.⁶¹ Svenska namn bar även öns militära anläggningar – hamnen och staden försvarades av Gustaf III:s, Carls, Gustaf Adolfs och Cistern Batteri medan stadens kyrka bar drottning Sophia Magdalenas namn.⁶²

Samtidigt som ett urbant rum växte fram på Saint Barthélemy kom även de politiska och administrativa strukturerna att genomgå en grundläggande förändring. Redan i Simon Bernards utkast från år 1784 rekommenderades den svenska regeringen att grunda ett handelsbolag för Västindienhandeln. Visserligen ställde sig Liljencrantz först avvaktande till idén om att grunda ett exklusivt handelsbolag men kom sedermera att ändra ståndpunkt.⁶³ En påstöt kan ha varit Jakob Röhl's utförliga redovisning om öns beklagliga tillstånd och möjligheterna för kolonins framtida utveckling som han skrev för Stockholmsköpmännen vars representant han varit på ön. Hans centrala budskap var nödvändigheten att koncentrera verksamheten samt överlåta öns administration till ett handelskompani vilket, som han påpekade, även holländarna och danskarna tidigare gjort.⁶⁴

Mycket tyder på att Röhl's memorial lästes noggrant i kretsarna som ivrade för det svenska kolonialprojektet ty många av hans förslag realiserades då det Svenska Västindiska Kompaniet (SVIK) grundades genom kunglig proklamation den 31 oktober 1786.⁶⁵ Visserligen erhöll kompaniet inte fullständigt monopol på öns handel – denna skulle fortsättningsvis vara öppen för alla intresserade – men bolaget åtnöjt långtgående tull- och handelsfriheter.⁶⁶ Kompaniets privilegier gällde endast Västindienhandeln och styrelsen på Saint Barthélemy samt rätten att införa slavar från Afrika. Angående öns styrelse bestämdes det i privilegiebrevet att kompaniet skulle överta öns civiladministration i utbyte mot att det erhöll alla tull- och hamnavgifter samt övriga inkomster. Kungen skulle visserligen erhålla

en fjärdedel av alla inkomster, med resten skulle kompaniet betala ämbetsmännens och betjänternas löner och bekosta utgifterna för att upprätthålla existerande byggnader och investera i ny infrastruktur såsom förbättring av hamnen och anläggning av saliner. Kronan skulle däremot täcka guvernörens och garnisonens utgifter.⁶⁷ Öns styrelse reglerades i ett annat reglemente som utfärdades samma dag.⁶⁸ I regeringskanseljen, som skulle handha både civila, ekonomiska och polisiära ärenden samt utgöra domstol, ingick förutom guvernören, justitiarien och två representanter för SVIK även fyra personer som öns (vita) befolknings skulle välja.⁶⁹ Några veckor tidigare hade även gjorts ett försök att införa allmänna skatteavgifter – vita vuxna personer skulle betala 2 pesos per person, vita under 14 år en peso; fria vuxna 'negrer' eller mulatter en peso och 4 escalins, de under 14 år sex escalins; vuxna slavar två escalin och de under 14 en escalin.⁷⁰ Det är dock oklart huruvida dessa avgifter någonsin realiserades – enligt en notis i *Report of Saint Bartholomew* finns det inget som tyder på att de någonsin hade utmätts.⁷¹ Däremot kom tull- och hamnavgifterna att vara i kraft till år 1790 då den ersattes av en korrigerad och utvidgad tulltaxa.⁷² Öns förvaltningsstrukturer genomgick å sin sida en genomgående förändring år 1805 då SVIK:s privilegier drogs in och kompaniet avyttrades.⁷³ Guvernörens position stärktes genom den nya förvaltningsförordningen avsevärt. Han var som förut överbefälhavare och skulle tillsammans med justitiarien och guvernementssekreteraren handha öns finansiella förvaltning och polisärenden. Lagskipningen och justitieärenden däremot skulle handhas av en domstol i vilken guvernören, guvernörens adjutant, justitiarien, guvernementssekreteraren samt tre av öns vita medborgare ingick.⁷⁴

Slaven och svenskstaden

Bilden av en svenskstad och en ultramarin svensk koloni av fria medborgare rymmer även en annan verklighet. Då Saint Barthélemy överläts till svenskarna angav den franske platskommendanten, Chevalier de Durant, att ön beboddes av 458 vita, tio "Couleurs" ('kulörta', det vill säga frigiva slavar och/eller mulatter) och 281 "negrer".⁷⁵ I slutet av december 1785 förtecknade Rajalin 542 fria vita och 408 slavar. De kulörtas antal var inte angivet.⁷⁶ Befolkningsökningen berodde i första hand på inflyttningen till Gustavia av omkring 90 vita invånare (exklusive den svenska garnisonen) samt 120 slavar. Två år senare uppgav Rajalin att stadens invånare hade 294 vita invånare, 83 färgade och 279 svarta medan det samtidigt bodde 535 vita personer på landsbygden vid sidan om 8 färgade och 464 svarta, se tabell 2.

Tabell 2. Befolkningen på Saint Barthélemy enligt 1787 års mantalslängder

	Staden: vita	Staden: färgade	Staden: svarta	Landet: vita	Landet: färgade	Landet: svarta
Män	130	18	109	129	1	128
Kvinnor	79	36	112	127	3	123
Pojkar (under 14 år)	34	15	15	129	1	113
Flickor (under 14 år)	47	14	7	29	3	68
Spädbarn och åldringar	4	0	7	29	0	22
Summa	294	83	279	535	8	464

Källa: Mantalslängden 1787, SBS, RA; samt Lavoie, Fick & Mayer 1995, s. 385–387.

Enligt Lavoie, Fick och Mayer, som gjort en kritisk analys av det demografiska källmaterialet, skilde sig förhållandet mellan slavar och fria markant från de övriga franska och engelska västindiska öarna. Slavbefolkningen pendlade på Saint Barthélemy omkring 40 procent och uppgick som mest i början av 1800-talet till omkring hälften av befolkningen medan proportionen fri/slav uppgick exempelvis på Martinique och Guadeloupe till 1:6, på Saint Domingue (innan slavupproret 1791) 1:13 och på Jamaica till 1:10.⁷⁷

Redan i sin begynnelse var svenskstaden således en slavstad. Mer än så: den hade byggts med slavarbetskraft. Den 20 mars 1785 sammankallade Rajalin öns invånare till ett möte vid kyrkan. Hans budskap var enkelt och klart: hamnen skulle muddras, en stad skulle byggas och till det behövdes arbetskraft. Kruxet var att kronans representant inte hade tillgång till denna, ej heller medel att avlöna sådan. Då det sist och slutligen var fråga om ett allmännyttigt företag skulle dock undersåtarna bidra till byggnationen – på ett eller annat sätt. Dahlman skriver: "Wid byggningens upförande fick annars hwar och en Habitant efter råd och lägenhet wara behjelpig med några Negrers ditskickande: och detta war äfwen den endaste Skatt Kronan af dem kunde begära. De hafwa aldrig betalt skatt til Franska Kronan."⁷⁸ Eller som Göran Skytte påpekar: "Om man använder en modern term så kommenderar han fram dessa slavar för att de skall arbeta åt den nya svenska offentliga sektorn på ön."⁷⁹

Rajalin hade även planer på att istandsätta öns saliner. För detta ändamål föreslog han att 80 slavar skulle införskaffas. Deras kostnader skulle täckas av kronans medel, inklusive deras förplägning och beklädnad samt eventuella bortfall på grund av de nya slavarnas förväntade dödlighet under det första året i Västindien.

dien.⁸⁰ Av allt att döma skrinlades planerna på att kronan skulle överta salinerna och iståndsätta dem med slavarbetskraft. Salinerna figurerade trots detta i de svenska utvecklingsplanerna. I det röhlska memorialet upptas den rajalinska visionen om salinerna men att dessa skulle överföras till det projekterade kompaniet.⁸¹ Detta bekräftas visserligen i SVIK:s oktroj, dock utan att vidröra ägandet och utnyttjandet av slavarbetskraft.

Röhl underströk vidare att bomull var den enda gröda som det fanns hopp om att kunna odla i större skala på öns plantager. Enligt hans projektion skulle det projekterade kompaniet ”göra ett försök med Neger handeln på kusten af Angola, til en början med et litet wäseglande fartyg som kunde bärga 150 à 200 Negrer, hvilka på sätt som förut anmärktes, kunde til befodran af Bomullsculturen, til Öens Inbyggare utdelas.” Företaget skulle dock inte sluta här, utan efter att öns behov av slavar hade tillgodosetts skulle kompaniet med samma fartyg införskaffa ett ”större antal Negrer i Speculation på afsättning i Spanska Colonierna.”⁸² Det röhlska förslaget om ett svenskt engagemang i den transatlantiska slavhandeln var ingalunda det första av sitt slag. Ett år tidigare hade den svenska generalkonsuln i Le Havre, köpmannen Jacques Chauvel (d. 1785), riktat en förfrågan till svenska intressenter om att delta i en rad gemensamma projekt, däribland två slavhandelsexpeditioner till Angola som skulle skeppa över 900 slavar till franska Saint Domingue.⁸³ Även Bérard och Rajalin hade påtalat nödvändigheten att etablera ön som en transitpunkt för slavhandeln och till och med Liljencrantz hade tillrätt att öns invånare skulle beredas möjlighet att delta i denna verksamhet.⁸⁴

Medan den chauvelska propositionen om svenska slavhandelsexpeditioner aldrig realiserades fick det röhlska memorialet direkta konsekvenser. Även om SVIK inte kom att direkt åläggas att tillgodose de svenska undersåtarnas behov av slavarbetskraft – ett sådant monopol skulle ha inneburit ett intrång på näringsfriheten – erhöll kompaniet privilegier att driva slavhandel ”på Angola och Africanska kusten, ther thet tillåtet är, samt at af andra Nationer låta befrakta Compagniets skepp på hwilken Werldsdel som helst, enär Compagniet sådant förmonligt finner.”⁸⁵ Visserligen hade SVIK erhållit friheten att även satsa på slavhandel, men efter ett första misslyckat försök år 1787 (expeditionen avblåstes år 1788 på grund av kriget mot Ryssland) avböjde kompaniets direktion år 1792 att delta i den av Jakob Röhl föreslagna expeditionen till Afrika och förblev därefter inaktiv i denna verksamhet.⁸⁶ Däremot kom både öns handelsmän, däribland Hansen och Röhl, att engagera sig i både den transatlantiska och inomkaribiska slavhandeln.

I och för sig var användningen av slavarbetskraft en del av vardagen i Västindien. Överallt på de engelska, franska, spanska, holländska och danska öarna ägde staten slavar och utnyttjade dem för och i offentliga arbeten. På denna punkt

tycks svenskarna snabbt ha övertagit västindiska sedvänjor.⁸⁷ Slavbefolkningen utgjordes av tre grupper. Den första och äldsta var jordbruksslavarna som jobbade på öns bomullsplantager och i de franska kolonisternas hushåll. De två andra grupperna utgjordes av arbets- och domestikslavarna i staden. Guvernementet hade dessutom rätt att rekvirera slavar för offentliga arbeten såsom olika byggnationsprojekt och renhållningen av gatorna.⁸⁸

Å andra sidan framkommer en viss ambivalens i guvernörens hantering av slavfrågan. Officiellt talar han nämligen aldrig om att de svenska myndigheterna skulle ha ägt eller utnyttjat slavar utan om "negrer ordinerats till arbete vid guvernementet". Mellan april 1785 och juni 1786 kom Rajalin att rekvirera mellan 6 och 13 slavar varje vecka, något som Rajalin noggrant nedtecknade.⁸⁹ Försökte den svenske kommandanten ge ett sken av att svenskarna inte ägde slavar?⁹⁰ Lika vaga formuleringar hittas i SVIK:s handlingar – efter den brittiska ockupationen av ön år 1801 meddelade kompaniets representanter att man mist två 'negrer'.⁹¹

Överhuvudtaget använde varken kronans, kompaniets eller kyrkans representanter benämningen 'slav' i sina handlingar. I stället nämns 'negrer' och 'negresser' vilket dock uteslutande är lika med slavar. Så söker man förgäves efter slavar i Thunborgs kyrkoböcker; i stället hittar man en rad 'negrer' och framför allt 'negresser' som han upptagit i församlingen, jordfäst eller vars barn han döpt, exempelvis "Negressen Sophie George's oägta flickebarn" som han döpte den 4 september 1786, "Negressen tillhörande Ann Sophie Bodkin" som han döpte den 21 november 1787 och gav henne namnet Arnotte eller "Negressen Magdalena Bardens dotter Frances 4 ½ år gammal" som han jordfäste den 31 oktober 1788.⁹²

Senare guvernörer var inte lika förteguna och det framgår med all tydlighet att svenskarna anpassade sig snabbt till den västindiska verkligheten. Guvernör Bagge ägde enligt 1796 års befolkningstabell tio slavar, Samuel Fahlberg ägde sex, Carl Dreyer, som var SVIK:s representant, ägde tre slavar, Carl Gustaf Borg, tullinspektör, sex slavar, Peter Jacob Rydström, lots, nio slavar, Sven Thunborg ägde tre slavar och Aaron Åhman, som tidvis verkade som guvernementssekreterare, ägde elva slavar. Bland de svenska handelsmännen hörde Simon Jacob Åhman till öns största slavägare – han sades äga över hundra slavar på sina plantager på de närbelägna öarna – samt Adolf Fredrik Hansen som ägde 26 slavar.⁹³

Slavarbetskraften användes både på landsbygden och i staden.⁹⁴ Carlander bemärker att de stora slavägarna var i främsta hand ägarna av öns bomullsplantager, bland annat bröderna Bernié samt Giraud, Berry, Brun, Pierre, Manchester och Blyden, som kunde ha upp till 60 slavar.⁹⁵ Dahlman var av den bestämda åsikten att "Negrenas tilstånd är mildare på S. Barthelemy, än på de andre Öar. De hafva

ej så grymma husbönder; de få mat och kläder.”⁹⁶ Möjligtvis återspeglar detta tillståndet vid tidpunkten för det svenska övertagandet, ty ett par år senare ger Carlander en mera kritisk värdering. Bomullsodlingen hade tagit fart, men enligt Carlander var detta främst de nyinflyttade invånarnas förtjänst. För slavarna hade levnadsförhållandena föga ändrats. Här liksom i det övriga Västindien var deras dag inrutad i arbetstid och fritid, den senare varade mellan klockan åtta och nio på förmiddagen och från tolv till två på eftermiddagen. De skulle klara sig på enformig diet som utgjordes av saltad sill (amerikansk eller svensk) och kassavmjöl. Deras hus, skriver Carlander, ”äro små och usla.” När de inte arbetade på fälten kunde de hyras ut till staden, ”4 escallns om dagen till ägaren och en dito till negern för mat eller också får han 1 stop mjöl och ½ bouteille rum (1/8 Gallon).”⁹⁷

Arbetsslavarnas vardag var – här liksom annorstädes i Karibien – överlag usel; deras föda var tillskuren och ”intet svarande emot en människas behof”, skriver Euphrasén. En del fick spispenningar, dock aldrig om söndag (förutom från pastor Thunborg, men då skulle de arbeta i två timmar). En manlig slavs kläder bestod av ett par gamla byxor och en sliten hatt, en kvinnlig bar en kjol eller något annat tyg som hon lindade kring länderna. Hade man tur och tjänade som domestikslav blev man dock försedd med bättre kläder och föda, noterar Euphrasén.⁹⁸

Vid slutet av 1700-talet skiljde sig således den svenska ön knappt från de övriga karibiska kolonierna förutom på en punkt: plantageodlingarna utgjorde aldrig ryggraden för öns näringsliv. Liksom det på det danska Saint Thomas eller holländska Saint Eustatius utgjorde frihandeln den ekonomiska rationaliteten. På de två andra danska öarna däremot dominerade plantagerna; på Saint John fanns omkring 100 socker- och bomullsplantager, på Saint Croix omkring 300. På den förra ön levde knappt 2 000 slavar och 110 vita medan det på den senare fanns 25 000 slavar och 2 200 vita. Vid samma tidpunkt fanns det omkring 4 700 slavar och 730 vita på Saint Thomas. Därutöver räknades omkring 1 400 frigivna slavar på de danska öarna.⁹⁹

Det svenska slavreglementet och segregeringen av det vita och svarta rummet

Medan det koloniala rummet i Västindien utgjorde en relativt dräglig tillvaro för den europeiska och europeiskättade befolkningen var det raka motsatsen för den afrikanska befolkningen. Gustavia hade grundats som ett frihandelsprojekt och frihetsidealet genomsyrade den vita befolkningens vardag. Överhetens kontroll skulle vara minimal; den fria befolkningens handlingsutrymme skulle inte

beskåras eller begränsas. Raka motsatsen gällde för slaverna – den västindiska verkligheten byggde på att slaverna skulle kontrolleras och övervakas. Den svenska kolonin skiljde sig inte på denna punkt från de övriga kolonierna och liksom i de övriga slavsamhällena i den Nya världen var det vattentäta skott mellan det vita, fria rummet och det svarta, kontrollerade rummet. På de danska och franska öarna hade denna rumsliga uppdelning kodifierats genom drakoniska slavlagar, det danska slavreglementet från år 1733 och den franska *Code Noir*. Någon allmän engelsk slavlag fanns inte, däremot instiftade de olika lagstiftande församlingarna i de engelska kolonier egna slavreglementen.¹⁰⁰

Slavarnas antal på Saint Barthélemy ökade markant under den svenska tiden.¹⁰¹ Denna ökning berodde dock inte på bomullsplantagernas markanta ökning utan i främsta hand på stadsnäringarnas uppsving. Frihamnen och fristaden drog till sig folk, kommersen tog fart och stadens befolkning växte kontinuerligt. Euphrasén uppger att staden hade 260 (290?) vita och 271 svarta invånare,¹⁰² medan det bodde 506 vita och 453 svarta på landet år 1788. Majoriteten av den svarta befolkningen var slavar, det vill säga 643 stycken. Resten var kulörta, det vill säga frigivna slavar och/eller mulatter. Euphrasén noterade vidare att den i Västindien sedvanliga taxonomin av människorna på basen av hudfärg gällde även på Saint Barthélemy, det vill säga dikotomin mellan vita, minst sju kategorier av 'Couleurs' eller kulörta – 'Sambo', 'Mulat', 'Mestive', 'Quarteron', 'Greif', 'Quinteron' och 'Blanc' – samt svarta. Bland sistnämnda särskilde man mellan slavar som var födda i Afrika och de som var födda i Karibien, även kallad 'Creole'.¹⁰³

På den svenska ön stipulerades slavarnas vardag till en början i enlighet med västindisk praxis. I princip gällde svensk lag, meddelar Euphrasén, men tillägger att i vissa fall tillämpades "Vest-Indisk Lag, eller öfverenskommelse med kringliggande öar och efter granne-sämja..."¹⁰⁴ Hudfärgen var alltid avgörande; fulla rättigheter åtnjöt endast den vita befolkningen. Frigivna slavar eller kulörta, till och med mulatter vars yttre hudfärg inte skiljde sig från den europeiskättade befolkningen, var inte fulla medborgare enligt *Le Code de lois de la Martinique* som även tillämpades på Saint Barthélemy, och hade inte samma privilegier som den vita fria befolkningen.¹⁰⁵ Även om deras antal kom att öka markant med tiden – från 97 år 1787 till 416 år 1796 och 1 128 år 1812 – uppfattades de länge som andra klassens undersåtar: visserligen näringsfrihet men inga politiska rättigheter.¹⁰⁶ 1786 års styrelseförordning lämnade de kulörta utanför de röstberättigade, vilket med tiden väckte allt större bitterhet bland dem. Senare proklamationer kringskar de kulörta handlingsfrihet ytterligare, bland annat genom att förbjuda dem att bosätta sig på ön ifall han/hon inte kunde bevisa sin frihet.¹⁰⁷ År 1807 betecknade guvernör Ankarheim 'de fria Couleurta' som osympatiska och potentiellt subver-

siva element då dessa ”utom dem som anse sig sjelfve såsom Engelske, ganska få finnas som icke insupit Franska Revolutionens ohyggeliga principer.”¹⁰⁸ Frågan om den manliga kulörta befolkningens politiska rättigheter dryftades visserligen av Handels- och finanskonseljen år 1812 men med ett negativt resultat: de var visserligen svenska undersåtar men saknade rätt att bli uppställda eller rösta i val. Först år 1822 tillskrevs de kulörta samma rättigheter som den manliga vita befolkningen.¹⁰⁹

Det är högst oklart till vilken utsträckning svensk lag kom att tillämpas på ön under de första decennierna.¹¹⁰ Redan 1786 års styrelsereglemente påyrkade att

Wid Justitiæ-Ärenders afdömmande rättar sig Conseilen tils vidare efter the Stadgar och skälige Sedwanor, som förut å the West=Indiske Öarne, men i synnerhet å Ön St. Barthelemy blifwit fölgde, alltid noga i akttagande the för thetta warande Franske Undersåtarnes rätt, efter 9. Art. i then emellan Kongl. Maj:t och Kongl. Franska Hofwet slutne Provisionelle Conventionen. Likaledes följer ock Conseilen tils vidare uti Police- och Oeconomie-Mål, hwad förut warit öfligt, och icke hafwer oskäl med sig, så widt thet til Öns nu förändrade omständigheter kan lämpas, hwarwid thet Allmännas förmon och mästa billighet alltid bör tagas til ögnamärke. The Författningar och bruk, som Conseilen kan tro sig föranlåten at widtaga och följa, skola likwäl underställas Kongl. Maj:ts Nådiga pröfning; men gälla icke thesmindre til efterrättelse, intil thes Kongl. Maj:t, sedan Compagnie-Direction blifwit hörd, skulle finna i Nåder godt, at therutinnan göra någon ändring.¹¹¹

I en kritisk läsning av 1786 års juridiska stipulation ter sig Euphraséns utsaga som ambivalent – svensk lag var inte påskriven att följas av öns domstol. Först i och med förvaltningsreformen år 1805 framhövdes att svensk lag skulle följas och endast i de fall där svensk lag inte gick att tillämpa skulle västindisk sedvänja tillämpas:

I anseende til Justitiæ-Ärendernes pröfning och afgörande, har Domstolen at iakttaga och följa de Swenska Lagar och Författningar, som til det förewarande ämnet kunna wara lämpelige; men wid tilfällen, då Ärender förekomma, i afseende på hwilka Författningarne icke innehålla någon uttryckelig föreskrift, eller sådant stadgande, som efter sakens beskaffenhet finnes til denna Colonie kunna lämpas, rättar sig Domstolen tils vidare efter de reglor och skälige sedwanor, som förut å de West=Indiske Öarne, men i synnerhet å S:t Barthélemy warit såsom Lag til efterlefnad antagne[.]¹¹²

Slavarna åtnjöt inga rättigheter och till en början stod de inte ens under den svenska kronans beskydd; först år 1802 stadfästes en förordning som påbjöd att transaktionen av slavar skulle registreras hos myndigheterna.¹¹³ I och med att de

var sina ägares privata egendom hade denne rätt att straffa sina slavar ”efter behag och samvete.” Ägarens förlängda arm var karbasen med vilken ”trakteras de slavar, som äro uti huset, flera gånger om dagen, genom ett eller flera slag, efter ägarens finne och slavens förseelser; ett slag med denna kan svida nog på bara kroppen.”¹¹⁴ Euphraséns skildring av bestraffningen av infångade förrymda slavar visar våldets banalisering. Något oklart är huruvida hans beskrivning av de bestialiska straffmetoderna härrör sig från specifika fall som han iakttagit på Saint Barthélemy eller om han hänvisar till en allmän praxis i Västindien (vilket i det senare fallet kan beläggas från alla karibiska öar och beskrivningar om slavsamhällena där). Kanske hans utlägg att ”[d]et händer ofta at då en slav svälter och bliver alltför strängt driven uti arbete, får ofta och dagligen stryk att han rymmer” snarare beskriver förhållandena på plantageöarna, men dylika fall av förrymda slavar förekom även på den svenska ön – härom vittnar ett flertal efterlysningar om bortlupna slavar i *The Report of Saint Bartholomew*. Ertappades en bortsprungen slav lämnades denne tillbaka till sin ägare som har all frihet att göra med honom vad han vill:

Ägaren hänger då på slaven en stor och grov järnlänk, som låses fast med ett tungt hänglås om halsen, då han sedan antingen låter en eller flera hålla, eller ock kan hända binder honom vid en vägg eller påle, kläder af honom samt slår honom sedan med en karbas af hopviradt läder, på bara kroppen, så länge hans krafter tillåta och det arga sinnet blifver öfvergångit. Slafven får sedan längre eller kortare tid gå uti arbete, och så väl natt som dag plågas, antingen med järnlänken, eller et järn-halsband med långa utstående krok. Järnringar eller länkar om benen, äro äfven för dem mindre ovanlige. De ägare, som intet vilja straffa sina slavar sjelfva, låta föra dem til vakten, hvarest de blifva satte uti fångelse, och få afvänta sit straff, hvilket blifver mer eller mindre, efter ägarens påståenden och slafvens förbrytelse; straffet går merendels för sig på följande sätt. Den brottslige lägges framstupa på jorden, bindes med händerna fast vid hjulet under en Canon, fötterna utsträckas och fastbindas vid 2:ne pålar, som blifva nedslagne uti jorden, kläderna blifva borttagne, at kroppen blifver bar, den som skall slå honom, har en piska med kort skaft; men snärten och smällen är 6 eller 7 alnar lång; han ställer sig på något afstånd och med piskan slår knäppsmällar på slafvens bara kropp; hvarje slag smäller som et pistolskott och stora skin- samt köttstycken följa ofta med ifrån kroppen; Slafven får uthärda 30, 50 eller 100 sådane slag, alt efter större eller mindre brott.¹¹⁵

Euphraséns beskrivning av bestraffningen av förrymda slavar är så detaljerat att det är rimligt att anta att det rör sig om en ögonvittnesskildring. Föga förvånande är även hans uppgift om statens indirekta inblandning i bestraffningen. Orkade eller kunde inte ägaren själv utmäta straffet fördes slaven till fängelset där soldaterna – av allt att döma – genomförde bestraffningen. Så var kutymen på de andra öarna och svenskarna hade övertagit detta förfaringssätt. Dessutom ingick det

publika straffet i svensk rättspraxis med dithörande skampålar och offentliga varningar. En skampåle fanns för övrigt även i Gustavia,¹¹⁶ men endast för slavarna:

Skamstocken, uti hvilken Slafvar och Negrar fastsätts, at stå en eller flera timmar, för fleras människors ögon at skämmas, var icke långt ifrån Vakten eller det stället, där de förra afstraffades; den bestod af 2:ne plankor, 2:ne pålar voro nedsatta uti jorden af 2 alnars höjd, imellan desse pålar var den undra plankan fästad, ungefärligen 1 ½ aln från jorden, den andra lös ofvan uppå, förenad med den undra, vid ena ändan genom et gångjärn och vid den andra med 2:ne haspor och et öfverlägg, hvarest kunde sättas hänglås; imellan desse plankor var uthugget et runt hål, som passade efter halsen, och et mindre på hvardera sidan som passade för armarne; när någon skulle sättas fast, så lyftades öfra plankan up, och den brottslige sattes framstupa fast imellan dem med hals och armar. Stocken var så lång, at flera kunde sättas fast på en gång.¹¹⁷

Kontrollen av det offentliga och privata rummet liksom åtskillnaden mellan den vita och den svarta sfären på Saint Barthélemy stadfästes genom en rad guvernörsbeslut och proklamationer år 1786 och 1787. Ett första steg tog guvernör Rajalin i slutet av december 1786 då han förbjöd uppgörandet av eld på öppna platser samt att avfyra eldvapen i samband med festligheter i staden. Fastän proklamationen riktade sig till alla invånare framhävdes speciellt de svartas beteende: "in particular that of Negroes [...] We do hereby request, that all House-Keepers and Other warn their domestics and Negroes not to make any fires but in their kitchens or places proper for that purpose."¹¹⁸ Åtgärden kan säkerligen förstås som en kungörelse i åtanke för det allmänna bästa och för att värna om brandsäkerheten, men ordalydelsen i proklamationen visar på en tydlig uppdelning av samhället: de vita ansvarsfulla, de svarta taktlösa.

Den svarta befolkningen skulle tuktas och hållas i styr genom förbud. Övertamp, misskötsel eller nekande bestraffades enligt lag. Rökning på gatorna var förbjudet överlag, men medan en vit fick böta med penningstraff skulle en svart erhålla 50 piskrapp. Ingen svart fick röra sig ute efter klockan nio på kvällen utan lykta och tillstånd av sin ägare; bröt han eller hon mot denna regel blev det en natt i fängelset och penningstraff eller 15 piskrapp nästa morgon. Ingen svart fick rida på gatan; ertappades fick han 20 slag. Utan ett tillstånd av guvernören fick inga svarta idka gatuhandel.¹¹⁹ Självklart var det dem med det strängaste förbudet att bära skjutvapen och att röra sin ägare, för att inte tala om att slå honom eller henne, vilket straffades automatiskt med livsstraff.¹²⁰

Sedvänjor och proklamationer räckte dock inte till för att garantera den vita befolkningens säkerhet. Carlanders och Euphraséns skildringar beskriver ordningsmaktens strävan att kontrollera särkiljandet mellan det vita och det svarta

rummet dock utan att nämna att en särskild slavlag även skulle gälla på Saint Barthélemy. Det oaktad hade en sådan införts av den tillförordnade guvernören Rosenstein redan år 1787 som en reaktion på den ökade inflyttningen av slavar på ön och, som Rosenstein framhåller, för att "förekomma många tyranniske ägares missbruk af det välde en olycklig nödvändighet gifvit dem öfver de uslingar [som de äger]." Rosenstein framhåller att förordningen var en nödvändighet för att garantera säkerheten och förhindra slavar att söka omkullkasta den rådande ordningen. Hotet om slavuppror var alltid och allomstädes överhängande i Västindiens slavsamhällen och kunde endast avvärjas ifall slavarnas handlingsutrymme hölls på ett absolut minimum. Därför, skriver Rosenstein, hade han utarbetat en särskild ordnings- och polisstadga rörande behandlingen av den svarta och kulörta befolkningen, fria som slavar, baserad på *Code de la Martinique* som han sände till Kungl. Maj:t för att anhålla om dennes nådiga bifall och stadfästelse av förordningen.¹²¹

Polisreglementet, som aldrig officiellt proklamerades som den svenska slavlagen, var daterat den 30 juni 1787 och innehöll 34 artiklar. Det var utfärdat på franska och engelska, den senare versionen kom att tryckas upp på nytt minst två gånger i *The Report of Saint Bartholomew* åren 1804 och 1805.¹²² Många paragrafer kodifierade särskiljandet mellan det vita och det svarta rummet, bland annat deklarerade artikel III att varje fri kulört man eller kvinna som slår en vit skulle underkastas kroppsstraff medan artikel IX krävde dödsstraff ifall en slav slog sin husbonde och kroppsstraff ifall han eller hon slagit en vit eller fri man. Slavar eller fria kulörta fick inte utöva medicin eller kirurgi (artikel VI), slavar fick inte erhålla särskilda hus för att idka hantverk eller handel (artikel XV) och endast med särskilt tillstånd och intyg av sin husbonde fick de sälja örter, frukt, grönsaker eller trä i staden (artikel XVIII, XX). Ej heller fick de bevista krogar (artikel XXIII) eller samlas för sammankomster (artikel XXVIII, XXXI). Däremot hade de rätt att dansa lördagar och söndagar till klockan åtta på kvällen under förutsättning att de inte störde den allmänna ordningen (artikel XXXI). Rymning straffades med döden ifall den infångade slaven bar på sig eldvapen, ertappad med mindre huggvapen förordnades kroppsstraff (artikel XXI). Stöld straffades med spöstraff och slavarna var skyldiga att ersätta ägaren för den skada som de hade orsakat (artikel XVIII). Endast tre artiklar stipulerade slavägarnas skyldigheter: de fick visserligen själva straffa sina slavar men agan skulle ej övergå 29 piskrapp åt gången, lemlästning och tortyr förbjöds helt och hållet (artikel VIII), de ålades att föda och klä sina slavar och behandla dem mänskligt (artikel X) samt förbjöd husbönderna att överge sjuka och gamla slavar (artikel XI).

Rosenstein medgav själv att förordningen innehöll stränga straff men försäkrade Kungl. Maj:t att dessa var ett nödvändigt ont för att förhindra de oroliga elementen att handgripa sig på sina ägare och utmana den rådande ordningen och säkerheten. Hans egen polisordning följde den franska *Code noir* men kunde även ha varit utarbetat utifrån det danska slavreglementet. De mest drakoniska bestraffningsmetoderna, som stipulerades i de danska och franska förordningarna, såsom att knipa en slav med en glödande kniptång tre gånger och sedan hängas eller brandmärka en slav i pannan, hade visserligen utelämnats i von Rosensteins polisordning men i övrigt genomsyrades det svenska reglementet av samma särskiljande grundtanke som alla andra slavlagar. Ytterligare förordningar kom att precisera enskilda förbud och stipulationer på Saint Barthélemy. År 1790 förmanades plantageägarna att se till att deras slavar endast fick sälja bomull och andra varor med ett speciellt tillstånd av guvernementet;¹²³ år 1797 förbjöds slavar att hålla hundar förutom om de hade tillstånd av sin ägare.¹²⁴ Dessutom gällde arbetstvång och spelförbud för både slavar och kulörta personer envar; "all those of them, found inactive or in bad occupations, shall be kept to public works or banished from the Country according to laws."¹²⁵ Ett årtionde senare stipulerades vidare att slavar inte fick röra sig ute efter kl. 20 utan ägarnas tillstånd och utan att bära på en laterna.¹²⁶

Avslutning

Några kritiska röster mot upprätthållandet av en slavordning och den rumsliga segregeringen på basen av hudfärg på den svenska ön hördes aldrig i Sverige. Visserligen finns det en passage i Euphraséns beskrivning som kunde tolkas som ett förslag om en humanare behandling av slavar på svenskön, men något filantropiskt upprop om slaveriets avskaffande under svensk flagg lyser med sin frånvaro:

Slafvarnes sinne är hos större delen ganska envist och stridigt, hvilket till en del torde komma ifrån deras stränga straff, stadiga slaverie, usla underhåll, och ett alltid se sig tillika föraktade; man ser exempel af osjälige djur, huru de, när de blifva på sådant sätt för långt drifne, sätta sig emot och vilja försvara sig, för den aldri bekantaste människa, och den, som sköter och föder dem; derföre torde man vinna mer på dem med lämpor och eftergifvenhet, än genom stränghet. Engelska nation är den enda, som ännu tagit sådant utibetänkande, och lämnat sina slafvar större säkerhet och friare lefnad.¹²⁷

Slaveriet och slavarnas öde på den svenska klippan väckte sällan debatt i Sverige. Visserligen kritiserades andra länders engagemang i slavhandeln och både den och slaveriet ansågs i upplysningens anda vara omänskliga och avskyvärda företag. Den grymma behandlingen av plantageslavar var ett känt faktum för var och en som följde med de svenska tidningarnas skrivelser om saken på 1780- och 1790-talen och slavhandelsmotståndarnas monografier fanns tillgängliga i svenska bokhandlar och en rad av dem hade till och med översatts till svenska.¹²⁸ Det oaktaad väckte Euphraséns beskrivning över förhållandena på ön inte någon större genklang: någon svensk abolutionistisk rörelse uppstod aldrig. Både i Sverige och på ön följde man med debatten i det brittiska underhuset om slavhandelns avskaffande. När det i början på 1800-talet blev uppenbart att Storbritannien såg ut att förbjuda denna verksamhet väckte det till en början motstridiga känslor på ön – en allmän kommentar var att det visserligen skulle försvåra den egna verksamheten men var egentligen mera till britternas fördärv än slavarnas lycka.¹²⁹ Endast ett fåtal röster manade till kritisk eftersikt och signaturen 'Antibarbarian' riktade skarp kritik mot de lokala slavägarna och deras inhumana behandlingar av sina slavar.¹³⁰ Men en plädering för ett avskaffande av både slavhandeln och slaveriet på den svenska ön hittar man förgäves i den samtida litteraturen. Ett förbud mot slavhandeln påtvungades slutligen år 1813 då Sverige slöt ett förbund med Storbritannien.¹³¹ Ett år senare stadfäste guvernör Stackelberg en ny polisordning som tillika den rosensteinska riktade sig till att upprätthålla det svenska slavregementet på ön.¹³² Slaveriet fortlevde på ön fram till 1840-talet – år 1844 avskaffade Riksdagen slaveriet som följdes av slavarnas emancipation åren 1846–1847.¹³³ Vid denna tidpunkt hade de svenska kolonialplanerna svalnat betydligt: från att tidvis ha varit ett inkomstbringande företag fram till 1820-talet hade ön blivit förlustbringande och dess förvaltning måste bekostas genom årliga svenska subsidier. Under flera årtionden hyste man från svensk sida olika planer på att sälja ön till USA eller Italien, dock utan större framgång. Efter förhandlingar med Frankrike om att överlämna ön till dess forna moderland år 1877 ordnades en folkomröstning där alla utom en person röstade för fortsatt svensk tillhörighet. Den 16 mars 1878 lämnade den sista svenska guvernören Bror Ludvig Ulrich ön.

Noter

Uppsatsen utgör en delstudie i mitt Finlands Akademi-forskningsprojekt "Entangled Spaces – global connections – local articulations: Portals of early modern globalization and creolization during the era of the trans-Atlantic slave trade", se <http://www.abo.fi/>

student/histegl. Arkivforskningen i Sverige år 2011 understöddes genom medel som beviljades av Åbo Akademi/Jubileumsfonden 1968. Jag är tacksam för den positiva feedback jag erhållit under skrivprocessen av Göran Rydén, Leos Müller, David Dunér och Fredrik Thomasson samt de två anonyma kommentatorerna.

1. Se vidare Holger Weiss, "A Divided Space: Subjects and Others in the Swedish West Indies during the Late Eighteenth Century", skall publiceras i Göran Rydéns redigerade antologi *Eighteenth Century Swedish Cosmopolitanism* (arbets titel, planerad att utkomma 2012).
2. Om befolkningsförhållandena i den karibiska världen samt om den karibiska världens komplexitet under 1700-talet, se vidare Barbara Bush, *Slave Women in Caribbean Society, 1650–1838* (London, 1990); Michael Craton, *Searching for the Invisible Man: Slaves and Plantation Life in Jamaica* (Cambridge MA & London, 1978); Philip D. Curtin, *The Rise and Fall of the Plantation Complex: Essays in Atlantic History* (Cambridge, 1990); N. A. T. Hall, *Slave Society in the Danish West Indies St. Thomas, St. John and St. Croix* (Mona, 1992).
3. Frågan om den svenska slavhandeln kommer inte att kunna behandlas i denna uppsats. Ett utkast om detta tema hittas hos Holger Weiss, "Danskar och svenskar i den atlantiska slavhandeln 1650–1850", i Leos Müller, Göran Rydén & Holger Weiss (red.), *Global historia från periferin: Norden 1600–1850* (Lund, 2009), s. 39–74. Se även Ernst Ekman, "Sweden, the Slave Trade and Slavery, 1784–1847", *Revue française d'histoire d'Outre-Mer*, LXII:226 f., 1975, s. 221–231.
4. Bland annat bygger publikationen *S. Barthélemy: en svensk koloni 1784–1878: Livrustkammarens utställningar: katalog sammanställd av Herbert Seitz* (Stockholm, 1934) på Högströms avhandling.
5. Se vidare Erik Norbergs sammanställning om det i Sverige befintliga arkivmaterialet, Archives and collections concerning Saint Barthélemy during the Swedish period, http://www.stbarthsallskapet.com/nyhetsarkiv/nyheter07/pm_arkivmaterial.htm (2012-04-27) samt Rolf Sjöströms översikter över samlingarna i Sverige och utomlands, Rolf Sjöström, Forskningsarkivet tur och retur, http://www.foark.umu.se/samlingar/scriptum/script52_Sjostrom.pdf (2012-04-27). Forsströms brev ger upplysning om tiden efter 1808 varför de inte kommer att behandlas i denna uppsats. Om Forsströms verksamhet på S:t Barthélemy, se Karin Sandberg, "Brev från den avlägsna klippan", *Linköpings biblioteks handlingar*, ny serie, bd 17 (Linköping, 2003), s. 79–102.
6. S. Dahlman, *Beskrifning om S. Barthélemy, svensk ö uti Westindien* (Stockholm, 1786); Bengt And. Euphrasén, *Beskrifning öfver Svenska Västindiska Ön St. Barthelemi, samt öarne St. Eustache och St. Christopher* (Stockholm, 1795); Sven Ekvall & Christer Wijkström (utg.), *Resan till S:t Barthélemy: dr Christopher Carlanders resejournal 1787–1788* (Stockholm, 1979).
7. Ingegerd Hildebrand, *Den svenska kolonin S:t Barthélemy och Västindiska kompaniet fram till 1796* (Lund, 1951); Jan Arvid Hellström, "...åt alla christliga förvanter..." *En undersökning av kolonialförvaltning, religionsvård och samfundsliv på S:t Barthélemy under den svenska perioden 1784–1878* (Uppsala, 1987).

8. Bl.a. Dan Brändström, "Les relations entre Saint-Barthélemy et la Suède entre 1784 et 1878", *Bulletin de la Société d'Histoire de la Guadeloupe* 29, 1976, s. 5–19.
9. Se Sture M. Waller, "Det svenska förvärvet av S:t Barthélemy", *Historisk tidskrift*, hft 3, 1953, s. 231–255.
10. Sture M. Waller, "S:t Barthélemy 1785–1801: yttre förhållanden; handelspolitik och statsfinansiell betydelse", *Historiskt arkiv* 1, 1954, s. 1–37.
11. Leos Müller, *Consuls, Corsairs, and Commerce: The Swedish Consular Service and Long-Distance Shipping, 1720–1815* (Uppsala, 2004).
12. Bengt Sjögren, *Ön som Sverige sålde* (Göteborg, 1966); Gösta Franzén, *Svenskstad i Västindien: Gustavia på Saint Barthélemy i språk- och kulturhistorisk belysning* (Stockholm, 1974).
13. Bl.a. Per Tingbrand, "A Swedish Interlude in the Caribbean", *Forum Navale* 57, 2002, s. 64–92.
14. Per Tingbrand, *Who Was Who on St Barthélemy During the Swedish Period* (Stockholm, 2001).
15. Ingvar Andersson, "Arkivalier från S:t Barthélemys svenska tid", *Arkiv, sambälle och forskning: Svenska Arkivförbundets skriftserie* 8 (Stockholm, 1965), s. 7–13. Arkivet hade lokaliserats av Rolf Lamborn som även skrivit en utförlig översikt, Rolf K. Lamborn, "The archives of Saint Bartholomew Rediscovered", *The Swedish Pioneer* XV:1, 1964, s. 33–44.
16. Andersson 1965, s. 12.
17. Göran Skytte, *Det kungliga svenska slaveriet* (Stockholm, 1986). Detta gäller även för Rolf Sjöströms översikt om den svenska slavhandeln och slaveriet på ön, se Rolf Sjöström, "En nödvändig omständighet – Om svensk slavhandel i Karibien", i Raoul Granqvist (red.), *Svenska överord: en bok om gränslöshet och begränsningar* (Stockholm, 1999), s. 41–57.
18. Hannes Hyrenius, *Royal Swedish Slaves* (Göteborg, 1977). Samma material utnyttjas även i Francine M. Mayer, "Before and after emancipation: slaves and free coloreds of Saint-Barthélemy (French West Indies) in the 19th century", *Scandinavian Journal of History* 18, 1993, s. 251–273. Skyttes och Hyrenius framställningar verkar dessutom ha utgjort stommen för Dick Harrisons beskrivning av slaveriet på ön, se Dick Harrison, *Slaveri: en världshistoria om ofrihet 1500 till 1800* (Lund, 2007), s. 299–301.
19. Yolande Lavoie, Carolyn Fick & Francine-M. Mayer, "A Particular Study of Slavery in the Caribbean Island of Saint Barthelemy: 1648–1846", *Caribbean Studies* 28:2, 1995, s. 369–403.
20. Avhandlingar, exempelvis Minna Nuñez-Garces, *De fria, vita invånarna på S:t Barthélemy och deras vardagliga liv 1785–1815*, avhandling pro gradu i allmän historia, Åbo Akademi (Åbo, 2005); Martin Schibbye, *Svensk handel med slavar 1784-1847: varför infördes och avskaffades slaveriet på den svenska kolonin S:t Barthélemy*, magisteruppsats, Ekonomisk-historiska institutionen, Stockholms universitet (Stockholm, 2007); Daniel Strömberg, *Samuel Fablberg: liv och vetenskap på den svenska kolonin S:t Barthélemy*, kandidatuppsats, Lunds universitet (Lund, 2009); Magnus Jakobsson, *Haitis självständighet – hot eller möjlighet? Två svenska perspektiv på Haitis revolution 1791–1819*, magisteruppsats i historia, Stockholms universitet (Stock-

holm, 2011); Rolf Sjöström, "Conquer and Educate: Swedish Colonialism in the Caribbean Island of Saint-Barthélemy 1784–1878", *Paedagogica Historica* 37:1, 2001, s. 69–85; Andreas Önnersfors, "Swedish Freemasonry in the Caribbean: How St. Barthélemy turned into an Island of the IXth Province", *Revista Estudios Históricos de la Masonería Latinoamericana y Caribena* (REHMLAC) 1:1, 2009, s. 18–41; Populära framställningar, bl.a. K. G. Olin, *Våra första Västindienfarare* (Jakobstad, 2001); Jenny Stening, *Gustavia, Saint Barbtélemy: Promenade architecturale historique – architectural historic walk – Arkitekturhistorisk promenad* (Göteborg, 2009).

21. Sten Carlsson, *Svensk historia 2: tiden efter 1718* (Stockholm/Göteborg/Lund, 1980), s. 177; Elisabeth Mansén, *Norstedts Sveriges historia 1721–1830* (Stockholm, 2011), s. 79–84.

22. Se vidare Leos Müller, Göran Rydén & Holger Weiss (red.), *Global historia från periferin: Norden 1600–1850* (Lund, 2009); Klas Rönnbäck, *Commerce and Colonisation: Studies of Early Modern Merchant Capitalism in the Atlantic Economy* (Göteborg, 2010).

23. Den hittills enda beskrivningen över rättsförhållanden på ön är Birger Wedberg, "Lag och rätt på S. Barthelemy", i Birger Wedberg, *Tärningskast om liv och död* (Stockholm, 1935), s. 63–104.

24. Dahlman 1786, s. 20.

25. Om slaveriet och plantagesystemet i Västindien, se vidare Robin Blackburn, *The Making of New World Slavery: From Baroque to the Modern, 1492–1800* (London, 1997).

26. C. Sprinchorn, "Sjuttonhundralets planer och förslag till svensk kolonisation i främmande världsdelar", *Historisk tidskrift* 43, 1923, 109–162.

27. Müller 2004.

28. Merrill D. Peterson, *Thomas Jefferson and the new nation: a biography* (Oxford, 1970), s. 319, 328.

29. Åke W. Essén, *Joban Liljencrantz som handelspolitiker: studier i Sveriges yttre handelspolitik 1773–1786* (Lund, 1928), s. 78, 83, 180–184; Leos Müller, "Sweden's neutral trade under Gustav III: The ideal of commercial independence under the predicament of political isolation", i Koen Stapelbroek (ed.), *Trade and War: The Neutrality of Commerce in the Inter-State System* (Helsinki, 2011), s. 156 f.

30. Sjögren 1966, s. 25 f.; Skytte 1986, s. 28 f.; Hellström 1987, s. 49.

31. Kungl. Maj:ts nådiga instruktion för öns förste svenske guvernör, 22/9 1784, Saint Barthélemy Samlingen (SBS) I A, RA. Om Rajalin, se vidare Lennart Rosell, "Samuel Mauritz von Rajalin", i *Svensk biografiskt lexikon* (SBL), bd 29 (Stockholm, 1995–1997), s. 618.

32. Sven Ekvall, "S:t Barthelemy-kolonins historia i korthet t.o.m. Carlanders resa", i Sven Ekvall & Christer Wijkström (utg.), *Resan till S:t Barbtélemy: dr Christopher Carlanders resejournal 1787–1788* (Stockholm, 1979), s. 11. Om Fahlberg, se vidare Ingegerd Hildebrand, "Samuel Fahlberg", i *SBL*, bd 15 (Stockholm, 1956), s. 1; om Carlander, se vidare C. D. Josephson, "Christofer Carlander", i *SBL*, bd 7 (Stockholm, 1927), s. 317. Om prästerna

- på ön, se Jan Arvid Hellström, "De svenska prästerna på S:t Barthélemy under den svenska kolonialtiden", *Personhistorisk tidskrift* 82, 1986, s. 5–56.
33. Hildebrand 1951, s. 69; Sjögren 1966, 25 f.; Ekvall 1979, s. 14; Skytte 1986, s. 28 f.
34. Dahlman 1786, s. 15 f.
35. Memorial, undertecknad Jakob Röhl, Stockholm 14 Januari 1786, Vitterhetsakademins handskriftssamling, vol. 20. Wilmans memorial behandlas utförligt i Hildebrand 1951, s. 88–91,
36. Köpmännens förslag behandlas i Hildebrand 1951, s. 110–113. Hon känner dock inte till det röhlska memorialet. Min hypotes om en koppling mellan det röhlska memorialet och köpmännens yttrande den 17 augusti 1786 bygger på den flagranta likheten i planerna om hur öns administrativa och ekonomiska framtid skulle gestaltas.
37. "Ordinance allowing free entry to all vessels of every Nation in the Port of the Carenage, given St. Batholomew April 16, 1785", tryckt i *Report of Saint Bartholomew* (RSB) 103, 18/4 1807.
38. Dahlman 1786, s. 17 f.
39. Kongl. Maj:ts Nådiga Kungörelse, Som förklarar Ön St. Barthelemy i Westindien för en Fri Hamn eller Porto Franco. Gifwen Drottningholms Slott then 7 Septemb. 1785.
40. Provisionelle convention, til förklarande af préliminaire conventionen, rörande handeln och söfarten, af then 25 april år 1741, emellan hans kongl. maj:t af Swerige och hans aldra christligaste maj:t, konungen af Frankrike; afhandlad och sluten i Versailles, then 1 julii 1784, ratificerad på Drottningholms slott, then 10 augusti therpå följande, och i Versailles then 26 förutgående julii (Stockholm, 1785).
41. Hellström 1987, s. 50–52, 67 f.
42. Se vidare Kenneth Morgan, *Slavery, Atlantic Trade and the British Economy, 1660–1800* (Cambridge, 2000); om de tropiska stormarnas förödelse, se Matthew Mulcahy, *Hurricanes and Society in the British Greater Caribbean, 1624–1783* (Baltimore MD, 2006); om krigens negativa följder för slavplantager, se Richard B. Sheridan, "The Crisis of Slave Subsistence in the British West Indies during and after the American Revolution", *The William and Mary Quarterly, Third Series*, 33:4, 1976, s. 615–641.
43. J. Franklin James, "St. Eustatius in the American Revolution", *The American Historical Review* 8:4, 1903, s. 683–708; Wim Klooster, *Illicit Riches: Dutch Trade in the Caribbean, 1648–1795* (Leiden, 1998).
44. Victor Enthoven, "An Assessment of Dutch Transatlantic Commerce, 1585–1817", i J. Postma and V. Enthoven (ed.), *Riches from Atlantic Commerce: Dutch Transatlantic Trade and Shipping, 1585–1817* (Leiden, 2003), s. 413.
45. Se vidare R. Hurst, *The Golden Rock: An Episode of the American War of Independence* (Annapolis MD, 1996).
46. Poul Erik Olsen, *Toldvaesendet i Dansk Vestindien 1672–1917* (København, 1988), s. 33, 61 f., 147.

47. Erik Gøbel, "Management of the Port of Saint Thomas, Danish West Indies, during the Nineteenth and Early Twentieth Centuries", *The Northern Mariner/Le Marin du Nord* VII:4, 1997, s. 46.
48. Essén 1928, s. 86–118.
49. Lars Magnusson, *Sveriges ekonomiska historia* (Stockholm, 1997), s. 248–258.
50. Essén 1928, s. 241.
51. Exempelvis är alla av Rajalins proklamationer åren 1785 och 1786 daterade i 'Carnéage S: Barthelemy' eller enbart 'St. Bartholomew'. Den första gången som Gustavia omnämns vid namn i ett officiellt är i Rajalins förordning *Proclamation about a Duty or Tax to be laid on different Articles specified in His Majesty's gracious Edict of the 28th August 1786* vilket är daterat "At the Town of GUSTAVIA, in the Island of St. Bartholomew, the 9th February, 1787".
52. Christopher Carlander var skeppsläkare ombord skeppet *Enigheten* som avseglade den 31 oktober 1787 för andra gången från Stockholm till S:t Barthélemy. Skeppet anlände den 11 februari 1788 och återvände den 8 juli men uppfångades av en rysk kapare utanför Halland i slutet av augusti och fördes till Köpenhamn. Carlander förlorade i detta samband hela sin naturaliesamling och kom utblottad till Sverige (Ekvall 1979, s. 16). Student Bengt And. Euphrasén anlände till Gustavia den 8 februari 1788 på handelsman Lars Kåhres fartyg, briggen *Antonia*, som avseglat från Göteborg den 15 december 1787. Euphrasén lämnade S:t Barthélemy med *Antonia* den 20 juni och anlände till Göteborg den 19 augusti 1788. (Euphrasén 1795, s. 2, 201; Carlander, i Sven Ekvall & Christer Wijkström (utg.), *Resan till S:t Barthélemy: dr Christopher Carlanders resejournal 1787–1788* (Stockholm, 1979), s. 74; Gudrun Nyberg, "Ögontröst: en biografi över naturforskaren Bengt Anders Euphrasén 1755–1796", *Svenska Linnésällskapets årsskrift* 2010, s. 69–89.
53. Carlander 1979, s. 74.
54. Även om Euphrasén är något oklar i sin beskrivning av sammansättningen av stadens befolkning visar samtida guvernörsrapporter att Gustavia från första början beboddes av minst lika många svarthyade, d.v.s. slavar.
55. Euphrasén 1795, s. 21.
56. Carlander 1979, s. 74 f.
57. Carlander 1979, s. 70.
58. Euphrasén 1795, s. 8.
59. Carlander 1979, s. 70 f.
60. Franzén 1974, s. 32–38.
61. RSB 2, 9/4 1804; RSB 6, 7/5 1804; RSB 8, 21/5 1804.
62. Charta öfwer Batteriernas belägenhet kringom Staden Gustavia, signerad Fahlberg, 12/4 1800, Krigsarkivet, Stockholm. Om kyrkan, se Sven Thunborg, Skrifvelse från Gustavia d. 25 juli 1787 rörande invigningen af den Svenska Kyrkan på S:t Barthélemy, Bandet N2, Roggebiblioteket, Strängnäs.
63. Essén 1928, s. 242, 244.

64. Memorial, undertecknad Jakob Röhl, Stockholm 14 Januari 1786, Vitterhetsakademiens handskriftssamling, vol. 20.
65. Se vidare Hildebrand 1951, s. 117–119.
66. Essén 1928, s. 244–246.
67. Se Kongl. Maj:ts Nådiga Privilegium Til Uprättande af et Swenskt WestIndiskt Handels=Compagnie, gifwet Upsala Slott then 31 October 1786.
68. Se vidare Hildebrand 1951, s. 119 f.
69. Kongl. Maj:ts Nådiga Reglemente, Angående Styrelsen å Ön St. Barthelemy i West=Indien. Gifwit Upsala Slott then 31 October 1786.
70. Uppå ön St: Barthélemy komma de publique afgifterne under en tid af 10 år, beräknad ifrån den 1 Jan. 1786 till samma tid 1796, att på följande sätt beräknas och utgöras, 28/8 1786, engelsk översättning i RSB 104, 4/7 1807.
71. RSB 104, 4/7 1807.
72. Tulltaxa för ön St. Barthélemy av den 12 mars 1790, Västindiska kompaniets arkiv, Handel och Sjöfart (HoS), vol. 160, RA; Ordinance respecting the Duties etc, 9/12 1790, tryckt i RSB 104, 4/7 1807. Se vidare Hildebrand 1951, s. 183 f.
73. Kongl. Maj:ts Nådiga Kungörelse At West=Indiska Compagniets Privilegium uphör wid detta års slut, såsom ock angående West=Indiska Handelens och Sjöfartens idkande. Gifwen Stockholms Slott den 22 Maji 1805.
74. Kongl. Maj:ts Förnyade Nådiga Reglemente hwarefter Styrelsen å Ön St: Barthelemy i West-Indien, så wäl Justitiae, Police och Oeconomie-Ärender, som i alt öfrigt kommer att förwaltas och utöfwat. Gifwit Beckaskog den 15 October 1805.
75. Chevalier de Durant, Observations about the Island of St Bartholomew, odaterad (ca 1785) engelsk översättning av och i Tingbrand 2002, s. 65 f.
76. Rajalins förteckning finns arkiverat i SBS 2411/1/1, RA.
77. Lavoie, Fick & Mayer 1995, s. 380 f., 385–387.
78. Dahlman 1786, s. 19.
79. Skytte 1986, s. 33.
80. Rajalins brev, daterat 15/8 1795, SBS 2411/1/1, RA.
81. Memorial, undertecknad Jakob Röhl, Stockholm 14 Januari 1786, Vitterhetsakademiens handskriftssamling, vol. 20.
82. Memorial, undertecknad Jakob Röhl, Stockholm 14 Januari 1786, Vitterhetsakademiens handskriftssamling, vol. 20.
83. Handlingar rörande utrikeshandel och kolonisationsplaner, Ruuthska samlingen, vol. 11. (E 5223): Förslag til En Enterprise af Neger-Handel på Kusten af Angola, RA. Se vidare Holger Weiss, "Ett utkast i fel mapp? Några randanmärkningar rörande svenska kolonialplaner i Västafrika under 1700-talets senare hälft", i Christer Kuvaja & Ann-Catrin Östman (red.), *Svärdet, ordet och pennan – kring människa, makt och rum i nordisk historia* (Åbo, 2012), s. 561–583.
84. Hildebrand 1951, s. 92, 140.

85. Kongl. Maj:ts Nådiga Privilegium, Til Uprättande af et Swenskt WestIndiskt Handels=Compagnie. Gifwet Upsala Slott then 31 October 1786, paragraf 14.
86. Hildebrand 1951, s. 186–188, 221–226.
87. Se vidare Lavoie, Fick & Mayer 1995.
88. Ordinance concerning Quays and Streets, Extrait des Minutes tenues au Conceil Royal en l'Isle de St. Barthélemy à Séance du 19 avril 1789, tryckt i RSB 47.
89. Förteckning på de Negres som blivit commenderade at arbeta vid gouvernementet 1785, 1786, SBS 2411/1/1, RA.
90. År 1821 avled slaven James Duck. Denne hade köpts år 1815 och guvernören meddelade kung Karl XIV Johan at varit den ende slav som kronan någonsin ägt (Wedberg 1935, s. 84).
91. Inventarielista i samband med den brittiska ockupationen i mars 1801, Dokument från kontoret på St Barthélemy 1790–1803, HoS, Västindiska kompaniet 176, RA.
92. Sven Thunborg, Förteckningar på födde och döpte, sammanvigde och döde wid Svenska Evangeliska Lutherska församlingen på öen St. Barthelemy i West-Indien hållan under åren 1785–86–87–88–89 och 1790, Roggebiblioteket. Användandet av beteckningen 'négres/négrersses' i stället för 'esclaves' (slavar) var kutym även under den franska tiden, se Lavoie, Fick & Mayer 1995, s. 379.
93. Uppgifterna är tagna ifrån Tingbrand 2001.
94. Lavoie, Fick & Mayer 1995, s. 383–387.
95. Carlander 1979, s. 66.
96. Dahlman 1786, s. 23.
97. Carlander 1979, s. 67 f.
98. Euphrasén 1795, s. 23 f.
99. Se vidare Hall 1992; Louise Sebros, *Mellem Afrikaner og kreol. Etnisk identitet og social navigation i Dansk Vestindien 1730–1770* (Lund, 2010).
100. Se vidare Blackburn 1997.
101. Lavoie, Fick & Mayer 1995, tab. 2, s. 384.
102. Euphrasén ger två siffror för Gustavias invånarantal, å ena sidan skriver han att det bodde 561 personer i staden (s. 8), medan hans uppdelning av stadens befolkning i vita och svarta endast ger summan 531!
103. Euphrasén 1795, s. 20–24.
104. Euphrasén 1795, s. 49.
105. Euphrasén 1795, s. 23.
106. Hyrenius 1977, s. 13.
107. Ordinance concerning foreign Slaves living in the Colony, given 22/12 1797, förnyad 6/7 1804, publicerad i RSB 16, 19/7 1804.
108. Ankarheims rapport, daterad Gustavia 6/11 1807, SBS 2411/2/I C, SRA.
109. Wedberg 1935, s. 64.

110. Bruket av svensk och västindisk lagstiftning samt praxis i rättskipningen på ön undersöks som bäst av Fredrik Thomasson.
111. 3.§, Kongl. Maj:ts Nådiga Reglemente, Angående Styrelsen å Ön St. Barthelemy i West=Indien. Gifwit Upsala Slott then 31 October 1786.
112. 7.§, Kongl. Maj:ts Förnyade Nådiga Reglemente hwarefter Styrelsen å Ön St: Barthelemy I West-Indien, så wäl Justitiae, Police och Oeconomie-Ärender, som i alt öfrigt kommer at förwaltas och utöfwat. Gifwit Beckaskog den 15 October 1805.
113. Ordinance establishing the Sale of Slaves before Public Officers, given 17/9 1802, publicerad i RSB 15, 12/7 1804.
114. Euphrasén 1795, s. 52 f.
115. Euphrasén 1795, s. 52 f.
116. Carlander 1979, s. 82.
117. Euphrasén 1795, s. 53.
118. Rajalins order 28/12 1786, SBS 2411/1/1(2), RA.
119. Carlander 1979, s. 82.
120. Euphrasén 1795, s. 54.
121. von Rosensteins förklaring, 6/7 1787, SBS 2411/1/2, RA.
122. Det franska originalet finns arkiverat i SBS 2411/1/2, RA; digitala versioner av både den franska och den engelska versionen av von Rosensteins slavreglemente finns tillgängliga på <http://www.memoirestbarth.com/st-barts/esclavage/archives-code-noir-suedois> (2011-11-10). Hildebrand (1951, s. 159) omnämner polisstadgan men diskuterar den inte vilket däremot Skytte (1986) gör.
123. Ordonnance sur le marché public... 19/4 1790, tryckt i RSB 51, 11/5 1805
124. Ordinance to prevent disturbances in the Night by dogs, 8/12 1797, tryckt i RSB 59, 17/7 1805
125. Ordinance to prevent Idleness and Gambling amongst Coloured People and Slaves, 15/1 1800, tryckt i RSB 11, 11/6 1804.
126. Proclamation for the preservation of public safety, 26/2 1810, tryckt i RSB 112, 28/2 1810.
127. Euphrasén 1795, s. 54.
128. Se vidare Harald Elovsson, *Amerika i Svensk litteratur 1750–1850* (Lund, 1930); Åke Holmberg, *Världen bortom västerlandet. Svensk syn på fjärran länder och folk från 1700-talet till första världskriget* (Göteborg, 1988); Magnus Nyman, *Upplysningens spegel: Göteborgs Allehanda om Frankrike och världen 1774–1789* (Stockholm, 1994).
129. RSB 19, 21/8 1804; RSB 20, 28/8 1804.
130. RSB 6, 7/5 1804.
131. Förenings-Förbund emellan Hans Maj:t Konungen af Sverige å ena, samt Hans Maj:t Konungen af det Förenade Riket Stora Britannien och Irland å andra sidan, Afhandladt och afslutit i Stockholm den 3 Mars 1813, och bekräftat på Stockholms slott den 7 April och i London den 23 Mars samma år. Tryckt i Kongl. Tryckeriet 1813.

132. Ordinance respecting the Police of Slaves in this Colony, RSB 159, 17/8 1814.

133. Se vidare Hyrenius 1977; Lavoie, Fick & Mayer 1995, s. 390–401.

Summary:

The Complex Space of the Swedish Colonial Project: Slavery under the Swedish Flag in the Late Eighteenth-Century Caribbean and Atlantic World

When Sweden took over Saint Barthélemy in the Caribbean in 1784, the island was inhabited by French colonists and their slaves. As the island was too small and barren for large-scale plantations, the Swedish authorities decided to declare it a free-port, outlined the site for a new town, and issued an invitation to traders and merchants of any nationality to settle on the island. Within the space of a few years, a Swedish cosmopolitan town, Gustavia, was in place beside La Campagne, the French-dominated countryside. This essay takes a critical look at the first twenty years of the Swedish era on the island. A special focus is placed on the question of slavery and the coloured division of space on the island. Similar to all other late eighteenth-century Caribbean slave societies, the Swedish island simultaneously contained a hegemonic white space and a dominated and controlled black space. It was a multiracial and multi-ethnic society inhabited by white naturalized citizens and burghers, visiting white foreign merchants and émigrées, second-class semi-citizens comprised of freed slaves and *gens de couleur*, and African and Creole slaves. While the first two groups enjoyed certain rights, the lives of the latter two groups were controlled and regulated by slave laws and other legal restrictions.

Keywords: Saint Barthélemy, Gustavia, slaves, Swedish slave law.